

Skriftlig innspill om Statsbudsjettet 2027

Behov for økte frie inntekter

Lokalpolitikere over hele landet står foran tøffe politiske prioriteringer og krevende valg

2024 var et kriseår for kommunesektoren, og de økonomiske resultatene ble klart bedre i 2025. Det skyldes store ekstra bevilgninger fra regjering og Storting, høyere skatteinngang enn forventet og betydelige kutt og omstillinger i kommuner og fylkeskommuner. Gjennomsnittstallene forteller ikke hele historien. En tredel av kommunene gikk med underskudd i fjor, og for flere kommuner har situasjonen vært krevende lenge. 45 kommuner har hatt negative resultater i minst fire av de seks siste årene.

Det er flere årsaker til at økonomien fortsatt er svært krevende i mange kommuner. Noen av fjorårets innsparingstiltak var kortsiktige og ble ikke videreført, blant annet innenfor viktige forebyggende tjenester. Ny teknologi gir mange muligheter, men krever ofte ressurser før gevinstene kommer. Tjenestene må også tilpasses de store endringene vi nå ser i befolkningen med flere eldre og færre unge. Sektoren har også store viktige oppgaver innen beredskap og klima.

Renteutviklingen gir også økte kostnader for kommunesektoren. Belastningen er ulikt fordelt, og det er en tendens til at kommunene med de største utfordringene også har mye gjeld. De fleste kommuner og fylkeskommuner har budsjettetert med for lavt nivå på renteutgifter i 2026, og kostnadene for 2027 ser også ut til å bli høyere enn det sektoren så for seg da Kommuneproposisjonen ble lagt fram i vår. Renteregningen ligger an til å øke med rundt 1 mrd. kroner fra 2026 til 2027 og med 3 mrd. kroner sammenlignet med slik renteutsiktene var for ett år siden.

Mye tyder på kommuneøkonomien ikke blir lettere i 2026 blant annet som følge av både høyere renter og prisvekst enn ventet da budsjettene ble vedtatt. Budsjettforslaget for 2027 vil ikke gjøre det bedre for kommuner som sliter, men heller ikke de med rimelig orden i økonomien, får en enklere jobb.

Den viktigste oppfordring fra KS er at den frie inntektsrammen til sektoren må økes, for å trygge helt grunnleggende velferdstjenester til innbyggerne.

Behov for bedre finansiering av kommunesektorens rolle i den sivile beredskapen og totalforsvaret

Regjering og Storting understreker alvoret i den geopolitiske situasjonen og viktigheten av lokale og regionale myndigheters bidrag til totalforsvaret. Digital sikkerhet i kommuner og fylkeskommuner er en del av dette. Disse forventningene må også følges opp med forutsigbar statlig finansiering. Økte frie inntekter er det viktigste virkemiddelet også her, men også egne finansieringsordninger for blant annet oppgradering og bygging av nye tilfluktsrom i kommunene. Sektorens tilgang til godkjente informasjonssystemer for behandling av gradert informasjon må også komme på plass raskt.

Vedlikeholdsetterslepet av fylkesveiene øker

Fylkesveiene utgjør en kritisk del av Norges infrastruktur og er helt avgjørende for den nasjonale beredskapen. Ved ekstremvær eller når riksveier stenges, er det ofte fylkesveinettet som er den eneste alternative transportåren.

Regjeringen snakker om at styrket beredskap er en av de viktige prioriteringene i budsjettforslaget. Da burde man sikre at infrastruktur som fylkesveier er i god nok stand. Statens Vegvesen har anslått vedlikeholdsetterslepet til over 100 mrd. kroner. Den ekstra milliarden til fylkesveier, som var del av

budsjettforliket, må bli en varig ordning for å stanse forfallet og sikre trygge lokalsamfunn og nasjonal beredskap.

Skuffet over endringene for ressurskrevende tjenester

Den foreslåtte innstramningen i toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester vil medføre en reduksjon i inntektene på drøyt 150 millioner kroner for kommunene.

Innstramningen vil få effekt allerede i 2026.

Vertskommunene for tidligere HVPU institusjoner har også all grunn til å være kritiske til det framlagte budsjettforslaget. Som vertskommuner har disse pådratt seg langt høyere pensjonsforpliktelser enn innbyggertallet skulle tilsi. Når tilskuddet foreslås trappet ned bør tidligere beboerne i HVPU-institusjoner inkluderes i kriteriet personer med diagnosen utviklingshemming i utgiftsutjevningen. Tilskuddet bør også tas hensyn til i inntektsgarantiordningen i inntektssystemet.

Fylkeskommunenes virkemidler til regional utvikling reduseres

KS er kritisk til at regjeringen igjen foreslår å redusere tilskudd på Kap. 553 (regional- og distriktsutvikling). Det innebærer blant annet at FORREGION foreslås avvirket noe som gir færre virkemidler for forskningsbasert innovasjon i næringslivet.

Grønn omstilling ingen budsjettvinner

Det legges opp til flere kutt som gjør det langt vanskeligere for sektoren å bidra til at de nasjonale klimamålene nås. Særlig gjelder dette tilskuddene til kommunenes arbeid med klima, klimatilpasning og natur. Selv om KS er fornøyd med at tilskuddene slås sammen til et programfinansieringstilskudd, er vi kritisk til at tilsagnsrammen samtidig er redusert. KS oppfordrer Stortinget til å sørge for at aktivitetsnivået innenfor ordningen kan opprettholdes på samme nivå som i år.

Nedbemanning av Posten - Kaster bort en gylden mulighet

KS har pekt på de negative konsekvensene ved en irreversibel beslutning om nedbemanning av Posten. KS har i stedet pekt på utprøving nasjonalt av «På Dørterskelen» prosjektet som et alternativ. Da opprettholdes den offentlige fysiske kanalen til 600 000 ikke-digitale innbyggerne, og det gir muligheten til å kombinere postombæring med det forebyggende arbeidet slik at flere kan bo trygt hjemme lenger. Vårt alternativ er en tre-årig, nasjonal prøveperiode der «På Dørterskelen» prøves i full skala. En utredning fra Oslo Economics peker også på at en slik tjeneste er samfunnsøkonomisk lønnsom.

Statlig styring må ses mer i sammenheng

Regjeringen foreslår flere tiltak som kan redusere det statlige styringstrykket på kommunene. Men tiltakene er enkeltstående og sektorvise. Budsjettet mangler en samlet vurdering av hvordan statlige krav, satsinger og tilskudd påvirker kommunenes økonomi, arbeidskraft og administrative kapasitet.

Regjeringen følger opp flere forslag fra Kommunekommisjonens første delrapport. Departementet foreslår flere innlemminger i rammetilskuddet og å slå sammen flere andre tilskudd. KS peker på at det er uheldig at man reduserer den samlede rammen på tilskuddene når de slås sammen.

Regjeringen varsler også færre detaljerte krav knyttet til tilsetting av lærere. KS ber komiteen uttrykke en klar og tydelig forventning til at regjeringen følger opp Kommunekommisjonens NOU 2 i kommuneproposisjonen 2028 med nye forslag som tar ned samlet styringstrykk.

Stortinget har gjennom anmodningsvedtak 503, 604, 726 og 1037 bedt regjeringen sikre kommunenes handlingsrom i planlegging og arealforvaltning. Ettersom innsigelsesprosjektet foreløpig

ikke har resultert i endelige tiltak, og det ikke er avklart hvordan anmodningsvedtakene følges opp i praksis, er det for tidlig å avslutte rapporteringen på disse, slik regjeringen foreslår.

Digitaliseringsinnsatsen må treffe der tjenestene leveres

Kommuner og fylkeskommuner leverer viktige velferdstjenester til innbyggerne. Og det er behov for omstilling og tilpasning av tjenestene i møte med utfordringene ved målrettet bruk av teknologi. KS mener at en større del av virkemidlene bør rettes mot å styrke kommunesektorens egen gjennomføringsevne. Det er behov for å endre innretningen på medfinansieringsordningen som ikke fungerer optimalt – ikke minst bør kommunal sektor kunne søke om midler til felles tiltak. Det er positivt at KommuneCert styrkes, men det er ikke behov for flere veiledningsledd. Midlene til økt veiledningskapasitet hos statsforvalterne bør omprioriteres til felles tiltak gjennom KS/KS Digital for å styrke kommunesektorens egen kapasitet og digitale motstandsdyktighet.

KS er positiv til fellesløsningen for generativ KI, samtidig bør det etableres en felles infrastruktur for datadeling og KI i samarbeid mellom stat og kommune. Midler til den kommende handlingsplanen for kompetanse for digital omstilling behøves.